

Systém památkové péče v USA

Lucia HEISEROVÁ, František SVOBODA

ABSTRAKT: *Text je věnován systému památkové péče v USA, který se od systémů kontinentálních listů zejména v setrvalém uplatňování principu subsidiarity v památkové péči a intenzivním zapojení nevládního neziskového sektoru. Jako většina systémů vznikajících odspodu je zároveň systémem sice organicky vzrostlým a stabilním, avšak složitým a málo přehledným, proto si tento článek klade za cíl vysvětlit jeho základní charakteristické rysy a popsat jeho spleť strukturu. Text popisuje a vysvětluje dlouhodobý vývoj památkové péče v USA a od toho se odvíjející složitou strukturu na různých úrovních veřejné správy. Zohledňuje rovněž důležitou roli nevládního sektoru. Text tak může posloužit jako užitečná pomůcka pro všechny, kteří s danou problematikou přicházejí do styku nebo mají zájem o obecné dějiny památkové péče jako zvláštního fenoménu.*

KLÍČOVÁ SLOVA: památková péče; USA; neziskový sektor; soukromý sektor; veřejný sektor

The system of heritage care in the USA

ABSTRACT: *The article is devoted to the system of heritage care in the USA. This system differs from European systems mainly in the continued application of the subsidiarity principle in heritage care, and the intensive involvement of the non-governmental non-profit sector. Like most bottom-up systems, it is also an organically grown and stable system; it is also complex and not very clear, however, so this article aims to explain its basic characteristics and describe its complex structure. The text describes and explains the long-term development of heritage care in the USA and the resulting complex structure at various levels of government. It also considers the important role of the non-governmental sector. The text can thus serve as a useful tool for all those who come into contact with the issue, or who are interested in the general history of heritage care as a special phenomenon.*

KEYWORDS: heritage care; USA; non-profit sector; private sector; public sector

1. Formování památkové péče v USA

Počátky památkové péče v USA jsou jednoznačně spojeny s iniciativami občanskými, nikoliv vládními. Zpočátku se lidé organizovali především s cílem zachránit významné budovy americké historie. Za první budovu takto zachráněnou před demolicí, a tedy za první významný úspěch americké památkové ochrany je považována Independence Hall ve Filadelfii. V této budově, tehdy nazývané Pennsylvania State House nebo Old State House, byla 4. června 1776 podepsána Deklarace nezávislosti Spojených států amerických a 17. září 1787 zde byla přijata Ústava Spojených států amerických. Stát Pensylvánie ji chtěl prodat k demolici již v roce 1813, skupina obyvatel se však postavila za její zachování, také s tím argumentem, že budova byla svědkem zrodu „jediné svobodné republiky, kterou svět kdy viděl“. ¹ O tři roky později ji stát prodával znovu, město Filadelfie však na podnět občanů využilo svého předkupního práva, budovu vykoupilo a zachovalo. ²

Občanské iniciativy pro naplnění svých cílů obvykle vytvořily neziskové organizace. Mount

Vernon Ladies' Association of the Union v roce 1856 založila sbírku na výkup plantáže a domu Mount Vernon, kde žil, zemřel a byl pochoven první americký prezident George Washington. Organizace během krátké doby vybrala 200 000 USD na výkup nemovitosti a dalších 150 000 USD na její opravu a zpřístupnění ³ a Mount Vernon je dodnes v její správě. ⁴

Na konci 19. století se neziskové organizace přestaly zaměřovat pouze na budovy důležité z hlediska amerických dějin a svou pozornost začaly věnovat budovám s estetickou a také informační hodnotou. V roce 1898 vykoupla a zrekonstruovala Ipswich Massachusetts Historical Society dům Johna Whippla: „... skromný příbytek ze 17. století, typický příklad anglických kořenů regionu, byl z hlediska historie všední.“ ⁵ Podobně Society for Preservation of the New England Antiquities (zal. 1910) ⁶ vykupovala staré domy v Nové Anglii (dnes vlastní a provozuje 37 tzv. house museums). W. A. R. Goodwin zase díky tiché podpoře Johna D. Rockefellera, Jr. mohl vykoupit většinu budov „kolébky republiky“, města Williamsburg, kde zrenovoval 66 budov a na zá-

kladě výzkumu obnovil 84 kopií koloniálních staveb. ⁷

■ Poznámky

1 Charles B. Hosmer, Jr., *Presence of the Past: A History of the Preservation Movement in the United States before Williamsburg*, New York 1965, s. 30.

2 Dodnes je v majetku města a v roce 1979 se dostala na seznam UNESCO.

3 Kate Egner, *Ann Pamela Cunningham* [online]. Dostupné z: <https://www.mountvernon.org/library/digitalhistory/digital-encyclopedia/article/ann-pamela-cunningham>, vyhledáno 12. 8. 2020.

4 Organizace v současnosti na svých webových stránkách zdůrazňuje, že nikdy nepřijala a nadále odmítá přijímat finanční příspěvky od místní či federální vlády.

5 William J. Murtagh, *Keeping Time: The History and Theory of Preservation in America*, Hoboken 2006, s. 28.

6 Hosmer (pozn. 1), s. 30.

7 Emily Gunzburger Makaš – John Hamilton Stubbs, *Architectural Conservation in Europe and the Americas: national experiences and practice*, Hoboken 2011, s. 478.

Neziskové organizace začaly postupně lobbovat u místní samosprávy za vyhlášky napomáhající plošné ochraně budov v historických centrech. První historický distrikt chráněný městskou vyhláškou vznikl v roce 1931 v Charlestonu. Vyhláška umožnila kontrolu změn exteriérů 400 historických budov v centru.⁸ Historické distrikty pak začaly vznikat i v dalších městech⁹ a památková ochrana prostřednictvím vyhlášek samosprávy se postupně stala běžně akceptovanou politikou.

Vedle občanských iniciativ záchranných a konzervačních se objevily i iniciativy odborné. Především to byl vznik Archeological Institute of America; většina jeho představitelů se sice zpočátku orientovala na středomořskou oblast a éru antiky (roku 1881 založil Institut Americkou školu klasických studií v Athénách a roku 1895 Americkou akademii v Římě), část členů se však věnovala i archeologickým výzkumům na americkém jihu již v 80. a 90. letech 19. století.¹⁰ Kromě řady cenných informací o minulosti kmenů žijících v této oblasti expedice zaznamenaly také plundrování archeologicky cenných lokalit a rostoucí trh s archeologickými artefakty (např. Bandalierova zpráva o vykopávkách v pueblu Pecos).¹¹ Prostřednictvím kongresmanů začali členové společnosti lobbovat za ochranu archeologických lokalit. Výsledkem lobbyingu na federální úrovni bylo nejprve vyhlášení několika archeologických rezervací (např. prezident Benjamin Harrison vyhlásil v roce 1892 výkonným nařízením rezervaci Casa Grande Ruins), v roce 1906 pak přijetí prvního federálního památkového zákona, tzv. The Antiquities Act. Vytvořen byl primárně za účelem ochrany archeologických nalezišť prehistorických ruin, nicméně měl „poskytovat všeobecnou ochranu jakémukoliv druhu kulturního nebo přírodního bohatství“.¹² Zákon umožnil prezidentovi Spojených států vyhlásit za Národní monument jakékoliv místo, objekt či stavbu, které se nacházely ve vlastnictví nebo správě federální vlády.

V roce 1935 přijal Kongres druhý památkový zákon, tzv. Historic Sites Act, kterým zodpovědnost za památkovou péči přešla na ministerstvo vnitra. Prostřednictvím federálního úřadu National Park Service mělo ministerstvo¹³ především shromažďovat kresby, plány a fotografie související s historickými a archeologickými místy, budovami a objekty, prozkoumat a určit archeologická místa, budovy a objekty s mimořádnou hodnotou pro historii USA a jménem státu k nim získat vlastnická práva. Následně pak získané ochraňovat, restaurovat, udržovat a spravovat, a kde to bylo vhodné, založit muzea.

V roce 1966 byl přijat třetí zákon, tzv. National Historic Preservation Act (dále jen NHPA),

kteřý dal vzniknout seznamu historických míst a staveb hodných zachování pro další generace, National Register of Historic Places (dále jen NR nebo National Register). Dále zavedl mechanismus, který měl napomoci ochraně památek před poškozením v důsledku realizace federálních projektů.¹⁴

Možná nejúčinnější právní úpravou však byla reforma daňového zákona (Tax Reform Act) v roce 1976. Do té doby daňové zákony spíše podporovaly demolice starých budov, neboť daňový poplatník si mohl snížit základ daně o odpočitatelnou položku ve výši nákladů nutných na demolici.¹⁵ Reformou z roku 1976 byla tato pobídka k demolicím odstraněna.

II. Současný institucionální rámec památkové péče v USA

Současná struktura památkové péče v USA odráží významně decentralizovanou veřejnou správu celé země. Legislativní moc na federální úrovni, tedy Kongres (Congress), má dvě komory: Senát (Senate) a Sněmovnu reprezentantů (House of Representatives). Prezident uplatňuje svoji výkonnou moc prostřednictvím systému federálních agentur (Federal Agency) a ministerstev (Department).¹⁶

Každý z 50 států USA má strukturu podobnou federální vládě. V čele každého státu je guvernér (Governor). Legislativní orgán může mít různé názvy v závislosti na konkrétním státě, například Assembly. Všeobecně se však používá označení Legislature.¹⁷ V každém státě je, podobně jako na federální úrovni, dvoukomorový (kromě Nebrasky, kde je jednokomorový).

Každý stát může zřídit místní samosprávy. Ty se dále rozdělují na County Governments (okresní)¹⁸ a Municipal nebo City Governments (obecní/městské). Právě na městské a obecní úrovni je struktura rozdělení moci napříč zemí velmi různorodá. Existují tři základní typy:

Mayor (starosta) – *Council* (městská/obecní rada nebo zastupitelstvo). V čele zastupitelstva stojí starosta. Tento model používají například v New York City, Chicagu či Bostonu. Můžeme ho rozdělit na dvě formy:¹⁹

– Strong mayor-council – starosta má výkonnou moc a zastupitelstvo zákonodárnou moc.
– Weak mayor-council – pravomoci starosty jsou menší, jeho funkce je převážně reprezentativní. Zastupitelstvo přebírá většinu moci.

Council-Manager – funkce starosty je reprezentativní, někdy zastává funkci předsedy zastupitelstva. Zákonodárnou moc má zastupitelstvo a výkonnou moc přebírá tzv. City Manager (městský tajemník/hospodář nebo jednoduše manažer), kterého najímá City Council. Model se používá například ve Phoenixu, Dallasu či San Diegu.

Commission – tedy výbor nebo komise, která má 3, 5 nebo 7 volených členů; předsedou je nejčastěji starosta. Většinou byl tento model nahrazen modelem Council-Manager. Je však stále poměrně často využíván k řízení určitých aspektů správy, jako jsou například parky, školy či letiště.²⁰ Tak jako systém veřejné správy je i systém památkové péče ve Spojených státech značně fragmentovaný. Navíc je velmi závislý na spolupráci nevládního neziskového sektoru a majitelů pozemků a nemovitostí. Vychází to jednak ze všeobecné nedůvěry americké společnosti k centrálnímu řízení systému, který může vést k zneužívání moci, a také z potřeby přerozdělit v rámci tak velké země výkon správy, jejích pravomocí a povinností.

Důležitost neziskového sektoru vyplynula taktéž z charakteru samotné společnosti, kte-

■ Poznámky

⁸ Ibidem, s. 441.

⁹ New Orleans (1936), Alexandria (Virginie, 1946), Boston (Massachusetts, 1955), Santa Fe (Nové Mexiko, 1957), Litchfield (Connecticut, 1959), Annapolis (Maryland, 1965).

¹⁰ Roy Wood Sellars, A Very Large Array: Early Federal Historic Preservation – The Antiquities Act, Mesa Verde, and the National Park Service Act, *Natural Resources Journal*, 2008, s. 274.

¹¹ Ibidem, s. 275.

¹² Linda Ellis (ed.), *Archaeological Method and Theory: An Encyclopedia*, New York & London 2000, s. 34.

¹³ Viz zákon Historic Sites Act of 1935 (16 U.S.C. 461–467), dostupné z: https://www.nps.gov/parkhistory/online_books/fhpl/historic_sites_act.pdf, vyhledáno 21. 10. 2021.

¹⁴ James K. Reap, Legal Aspects of Historic Preservation, *The Georgia Historical Quarterly*, 1979, s. 70. V roce 1971 ho posílilo nařízení prezidenta Richarda Nixona (Executive Order 11593), které přikazovalo federálním úřadům vyhledat, inventarizovat a nominovat do NR kulturní majetek v jejich vlastnictví a správě.

¹⁵ John Barry Cullingworth, Historic Preservation in the USA, *Built Environment*, 1997, s. 139.

¹⁶ Michael Levy – Forrest McDonald, *Presidency of the United States of America* [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/presidency-of-the-United-States-of-America>, vyhledáno 12. 8. 2020.

¹⁷ Pojem Legislature bude překládán jako zákonodárny orgán, zákonodárna moc, zákonodárci, v závislosti na kontextu, ve kterém je výraz v angličtině použit.

¹⁸ Například Los Angeles County.

¹⁹ Heslo Mayor and council system, in: *Encyclopaedia Britannica* [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/mayor-and-council-system>, vyhledáno 12. 8. 2020.

²⁰ Heslo Commission, in: *Encyclopaedia Britannica* [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/commission-government>, vyhledáno 12. 8. 2020.

Tab. 1. Organizační struktura památkové péče v USA. Zpracovali autoři článku podle Sarah Heffern, *How to Save a Place: Understand Local, State, and Federal Preservation Groups*. Dostupné online: <https://savingplaces.org/stories/preservation-tips-tools-how-to-save-a-place-understand-local-state-and-federal-preservation-groups#.XxSiY-CgzblIU>, vyhledáno 12. 8. 2020.

rá byla zvyklá řešit většinu svých problémů v rámci obce či pospolitosti.

V tabulce č. 1 můžeme vidět základní organizační strukturu památkové péče ve Spojených státech v současnosti. Neexistuje tu centrální ministerstvo, které by řídilo kulturu jako celek. Povinnosti jsou rozdělené mezi federální, státní a místní orgány veřejné správy a dále mezi neziskové organizace fungující rovněž na federální, státní a místní úrovni.

Na federální úrovni má hlavní zodpovědnost za ochranu památek ministerstvo vnitra. Většinu povinností přebírá federální úřad National Park Service (NPS) a poradní orgán Advisory Council on Historic Preservation (ACHP).

Značnou část pravomocí a povinností deleguje ministr vnitra na státy, tedy State Historic Preservation Offices (SHPO) a Tribal Historic Preservation Offices (dále jen THPO).²¹

Na místní úrovni mají okresy, města a obce právo vydávat vyhlášky a zřizovat výbory (Local Preservation Commissions) podle potřeb konkrétní komunity. Jsou však omezeny legislativou státu, pod který spadají. Certified Local Governments (CLG) jsou místní orgány správy, které mají vytvořené programy podle standardů NPS. Díky tomu mohou mít nárok na technickou a finanční podporu. Jsou součástí programu Certified Local Governments, který řídí NPS s daným SHPO.²²

Jednotlivé instituce veřejného sektoru budou popsány v dalším textu, po nich budou stručně charakterizovány instituce nevládního neziskového sektoru.

National Park Service

Je federálním úřadem pod ministerstvem vnitra, který má na starosti kulturní a přírodní dědictví. Založen byl v roce 1916. Hlavní povinnosti a aktivity NPS:²³

- Má na starosti vedení National Register (NR).
- Má na starosti posuzování nominací na zápis do NR.
- Pomáhá památkám, které na to mají nárok, získat benefity a daňové výhody.
- Spravuje Federal Historic Preservation Tax Incentive Program.
- Řídí federální grantové programy, jako na-

Tab. 1

Úroveň (level)	Veřejný sektor	Nevládní neziskový sektor
Federální úroveň	National Park Service	National Trust for Historic Preservation
	Advisory Council on Historic Preservation	Archeological Institute of America
Státní úroveň	State Historic Preservation Office	Celostátní památkové organizace
	Tribal Historic Preservation Office	
Místní úroveň	Local Preservation Commission	Místní památkové organizace
	Certified Local Government	Místní pobočky AIA

příklad Save America's Treasures.

- Spravuje 419 tzv. NPS.
- Spravuje více než 150 tzv. NPS Related Areas nebo jejich části, případně poskytuje finanční nebo technickou asistenci jiným správcům a vlastníkům.

Protože struktura NPS je pro památkovou péči v USA velmi důležitá a instituce sama je šíří svých aktivit a svou velikostí nejvýznamnější, pojednává o její složitě organizaci samostatně kapitola 4.

Advisory Council on Historic Preservation

Je nezávislým federálním úřadem. Má 24 členů; z toho 4 jsou z řad široké veřejnosti a 4 jsou odborníky na památkovou péči. Zbytek členů je z různých federálních, státních a místních úřadů.²⁴ Hlavní povinnosti a aktivity ACHP jsou tyto:²⁵

- Má povinnost připomínkovat projekty, které realizují, schvalují nebo financují federální úřady a u nichž hrozí, že budou mít negativní vliv na historické objekty.
- Radí prezidentovi a Kongresu v otázkách strategie v památkové péči.
- Poskytuje školení federálním, státním, kmenovým a místním úředníkům.
- Je oficiálním zprostředkovatelem kontaktu mezi vládou Spojených států amerických a mezinárodními organizacemi jako ICCROM a UNESCO.

State Historic Preservation Office a Tribal Historic Preservation Office

SHPO je památkový úřad na státní úrovni, který v současnosti existuje v každém z 50 států, ve Federálním distriktu Kolumbie a v dalších 8 teritoriích Spojených států amerických. Každý z těchto států a teritorií musel přijmout vlastní legislativu o památkové péči.²⁶ Referent úřadu je jmenován guvernérem státu. Mezi povinnosti, které jsou úřadu delegovány ministerstvem vnitra, patří:²⁷

- Identifikovat a inventarizovat historicky významné nemovitosti na území státu.
- Identifikovat a nominovat památky na území státu splňující kritéria na zápis do National Register.
- Připravit a realizovat celostátní plán památkové péče.
- Poskytovat veřejnosti informace, vzdělávání a odbornou pomoc.
- Radit a pomáhat orgánům federální, státní a místní správy v záležitostech památkové péče.
- Řídit grantové programy a programy daňových stimulů.

THPO jsou úřady federálně uznaných indiánských kmenů odpovědné za území indiánských rezervací. Přebírají některé pravomoci SHPO a povinnost ACHP připomínkovat federální projekty, které mohou ohrožovat jejich kulturu. Umožňuje to indiánskému kmeni ochraňovat a identifikovat historická místa způsobem odpovídajícím hodnotám daného kmene. Oficiál-

■ Poznámky

²¹ Kmenový památkový úřad.

²² Heffern (pozn. 21).

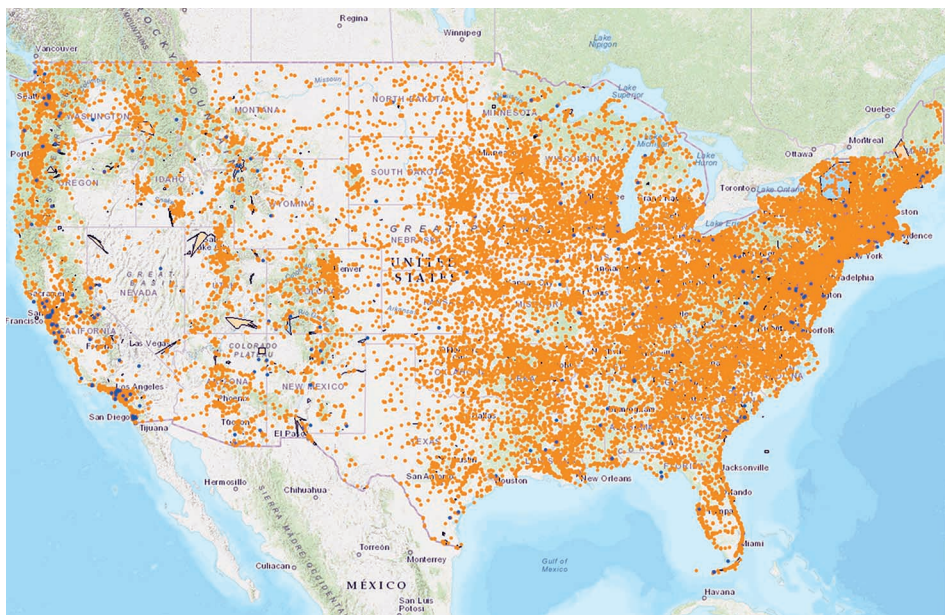
²³ National Park Service. About Us: National Park System [online]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/about-us/national-park-system.htm>, vyhledáno 12. 8. 2020. – National Park Service. What is the National Register of Historic Places? [online]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/subjects/nationalregister/what-is-the-national-register.htm>, vyhledáno 12. 8. 2020.

²⁴ Advisory Council on Historic Preservation. Council Members [online]. Dostupné z: <https://www.achp.gov/about/council-members>, vyhledáno 12. 8. 2020.

²⁵ Makaš – Stubbs (pozn. 7), s. 447–448.

²⁶ Ibidem, s. 446.

²⁷ Cullingworth (pozn. 15), s. 140. Srov. také National Conference of State Historic Preservation Officers. What is a State Historic Preservation Officer (SHPO)? [online]. Dostupné z: <https://ncshpo.org/about-us/what-is-shpo/>, vyhledáno 12. 8. 2020.

1

Obr. 1. Památky zařazené na seznam NR a zanesené na mapě USA. Převzato z: <https://www.nps.gov/maps/full.html?mapId=7ad17cc9-b808-4ff8-a2f9-a99909164466>, vyhledáno 11. 12. 2021.

ní zapojení původního obyvatelstva Ameriky do záležitostí památkové ochrany umožnila novelizace zákona NHPA z roku 1992.²⁸

Nevládní neziskové organizace

Vláda v současnosti oceňuje a podporuje existenci tohoto sektoru prostřednictvím osvobození organizací od daně z příjmu a některých dalších daní.²⁹ Legislativní rámec se v tomto směru vyvíjel několik desetiletí. V současnosti daňový zákon, The Internal Revenue Code, definuje více než 30 druhů neziskových organizací osvobozených od daní (Tax-Exempt Nonprofit Organizations). Podle zákona však mají na osvobození z daně nárok jen organizace, jejichž roční výnosy převyšují 5 000 USD. Největší kategorií jsou organizace zařazené pod sekci 501(c)(3). Kulturní, umělecké, vzdělávací a dobročinné organizace, které jsou relevantní pro památkovou péči, patří právě pod tuto sekci. V rámci ní jsou rozděleny na 2 hlavní skupiny:³⁰

- public charities, tedy organizace přímo vykazující veřejně prospěšnou činnost,
- private foundations, tedy nadace, které sdružují majetek za účelem jeho přerozdělení dalším organizacím.

Celostátní a místní neziskové organizace se věnují konkrétním záležitostem památkové péče na nižší úrovni:

- zvyšují povědomí o záležitostech památkové péče,
- poskytují odbornou pomoc a školení,
- mnohé z nich jsou přímo zapojeny do zá-

chraně a obnovy nemovitostí,

- některé poskytují financování projektů, například Preservation Maryland,³¹

- některé přímo napomáhají vlastníkům v péči o památku,³²

- některé vlastní nebo spoluvlastní památky, například Preservation Trust of Vermont.³³

National Trust for Historic Preservation

Největší nevládní neziskovou organizací, fungující na federální úrovni, je National Trust for Historic Preservation.³⁴ Založena byla v roce 1949 jako první nevládní organizace zastřešující aktivity v památkové péči. Věnuje se zejména těmto činnostem:

- Vzdělává a informuje veřejnost, podnikatele a úředníky v otázkách ochrany a obnovy architektonického dědictví. Podniká workshopy, přednášky, semináře, krátké kurzy.

- Přímou ochraňuje budovy, které vlastní nebo spravuje.³⁵ V současnosti jich je otevřených pro veřejnost 27.

- Šíří povědomí o širokém spektru amerického kulturního dědictví, o památkové péči a ohroženém kulturním dědictví. Od roku 1988 každoročně vydává seznam 11 nejohroženějších historických míst v USA³⁶ za účelem získání publicity pro ohrožené památky.

- Vyzývá veřejnost k pomoci při ochraně míst nejen formou finanční podpory, ale také aktivnějším zapojením, například prostřednictvím petic.³⁷

- Prostřednictvím dalších inovativních programů pomáhá chránit architektonické dědictví země.

Od roku 1998 není financována z veřejných zdrojů. Jedná se o velmi vlivnou organizaci, která od svého vzniku pracovala se stovkami dalších organizací, vytvořila inovativní progra-

my a přičinila se o vytvoření a schválení zákona NHPA.³⁸ V současnosti sdružuje přes 300 000 členů.

Archaeological Institute of America

Druhou významnou neziskovou organizací je Archaeological Institute of America. Tato instituce vznikla v roce 1879 zejména díky úsilí Charlese E. Nortona propagovat v Americe klasické vzdělání a klasické ideály, především prostřednictvím založení pracovišť antických studií, pro která budou učitelé vzdělávání přímo v Řecku. Po založení společnosti v Bostonu následoval vznik škol přímo v Athénách (1881) a v Římě (1895). Zájem společnosti však nebyl omezen pouze na klasická studia; členové Institutu souběžně prováděli vykopávky na amerických lokalitách, takže na výročním shromáždění v roce 1880 byly prezentovány dva výzkumy ze Středomoří a jeden z vykopávek indiánských osídlení. Toto dvojí zaměření na vykopávky domácí i vykopávky v zahraničí se stalo charakteristickým pro činnost Institutu od počátku až dodnes.³⁹

■ Poznámky

²⁸ Kimball M. Banks, *Indians, Reclamation, and Historic Preservation*, *Plains Anthropologist*, 1999, s. 5.

²⁹ Paul Arnsberger et al., *A History of the Tax-Exempt Sector: An SOI Perspective* Internal Revenue Service, *Statistics of Income Bulletin*, 2008, s. 106.

³⁰ Jane G. Gravelle – Molly F. Shellock, *An Overview of the Nonprofit and Charitable Sector*, Washington, D.C. 2009, s. 2.

³¹ Preservation Maryland. *Preservation Funding* [online]. Dostupné z: <https://www.preservationmaryland.org/programs/heritage-fund-grants/>, vyhledáno 12. 8. 2020.

³² Heffern (pozn. 21).

³³ Preservation Trust of Vermont. *Places* [online]. Dostupné z: <https://ptvermont.org/places/>, vyhledáno 12. 8. 2020.

³⁴ Ekvivalentem je Heritage Canada v Kanadě a National Trust for Places of Historic Interest or Natural Beauty ve Velké Británii.

³⁵ National Trust for Historic Preservation. *Historic Sites* [online]. Dostupné z: <https://savingplaces.org/collections/historic-sites-collection#.Xy4bNSgzblU>, vyhledáno 12. 8. 2020.

³⁶ National Trust for Historic Preservation. *11 Most Endangered Historic Places* [online]. Dostupné z: <https://savingplaces.org/americas-most-endangered-historic-places#.Xy4VSCgzblU>, vyhledáno 12. 8. 2020.

³⁷ National Trust for Historic Preservation. *Action Center* [online]. Dostupné z: <https://savingplaces.org/action-center#.Xy4dligzblU>, vyhledáno 12. 8. 2020.

³⁸ Makaš – Stubbs (pozn. 7), s. 441.

³⁹ Sherman P. Sheftel, *The Archaeological Institute of America, 1879–1979: A Centennial Review*, *American Journal of Archaeology*, 1979, s. 4.

Institut má přibližně 95 000 členů ve 114 pobočkách, včetně společností v Kanadě, na Havaji, v Římě a v Athénách, a podporuje vykopávky na významných lokalitách po celém světě. Funguje jako nezisková organizace na členském principu, sdružuje odborníky z oboru archeologie i laiky. Posláním Institutu je podporovat archeologické výzkumy na místní úrovni a popularizovat archeologii. Profesionálním archeologům poskytuje granty na podporu vykopávek, publikování a popularizaci, širší veřejnosti pak nabízí přednáškové cykly, výstavy a dílny. Podporuje rovněž záchranu ohrožených archeologických lokalit po celém světě prostřednictvím menších grantů, organizuje exkurze po významných archeologických lokalitách, od roku 1897 vydává odborný časopis *American Journal of Archeology* a od roku 1948 popularizační magazín *Archeology*.⁴⁰

III. Současné kategorie památek a jednotlivé varianty jejich ochrany

Některým významným místům a objektům, které tvoří součást památkového fondu Spojených států amerických, mohou být vládními orgány uděleny tzv. Designations. Tento pojem nebo jeho ekvivalent Title v překladu znamená oficiální označení či jednoduše titul. V praxi určují, zda je objekt nebo místo evidováno v některém oficiálním seznamu památek, případně zda je součástí vládního systému nebo programu na ochranu památek. Jedná se tedy o vyjádření oficiálního statusu památky, respektive oficiálního uznání; případně také o indikátor formy ochrany památky, tak jako u nás pojmy kulturní památka či národní kulturní památka.

V rámci amerického systému památkové péče existují v současnosti pro kulturní dědictví základní Historic Designations (historické tituly) na třech úrovních: federální, státní a místní.

Další kategorie a tituly jsou využívány pro různé typy kulturního a přírodního dědictví v rámci systému National Park Service. Několik titulů též existuje mimo tyto dva systémy. Zároveň je však jen přibližně polovina označení jedinečná pro systém NPS; ostatní používají i další federální agentury. Podle samotného názvu památky je někdy možné zjistit, že přímo do systému NSP nepatří, například: Aleutian World War II National Historic Area nebo Historic Camden Revolutionary War Site. Mnohé památky mimo systém NPS však používají tituly jako National Historic Site nebo National Memorial, ačkoliv jim oficiálně nebyly uděleny. Tato situace přispívá k celkové nepřehlednosti kategorií památek, forem ochrany a amerického systému památkové péče jako celku. Problematická je také skutečnost, že ve všeobecnosti může být jedné památce uděleno více

titulů současně, a to v různých kombinacích. Uvedme alespoň dva příklady:

- Památka vyhlášená za historický distrikt (Historic District) bude zároveň evidovaná v registru příslušného státu a bude jí uděleno uznání Národní kulturní památka (National Historic Landmark).

- Národní kulturní památka se může nacházet na území, které patří do systému NPS; případně se mohou jejich území jen částečně překrývat a podobně. Důvody vyhlášení dvou překrývajících se památek mohou být rozdílné.⁴¹

Evidence památek ve Spojených státech tedy není tak jednotná jako v České republice. Proto věnujeme jednotlivým pojmům větší pozornost a pokusíme se podrobněji vysvětlit, co jednotlivé tituly, kategorie a registry pro kulturní dědictví znamenají.

Historic Designations

Historic Designations patří ve Spojených státech mezi základní prostředky ochrany kulturního dědictví. V této podkapitole bude popsáno jejich primární rozdělení,⁴² úroveň ochrany, která z daného titulu pro památku plyne, a jaké benefity může tento titul přinášet.

Federal Designations

Na federální úrovni v současnosti existují dva typy oficiálního statusu:

- Památky vyhlášené za Národní historické památky (National Historic Landmarks, dále jen NHL)⁴³

Jedná se o budovy, místa, čtvrtě, stavby a objekty, které mají celonárodní historický a kulturní význam. Pro vyhlášení NHL tedy platí odlišná kritéria a postupy a titul uděluje na federální úrovni ministr vnitra. Ve Spojených státech je v současnosti téměř 2 600 NHL,⁴⁴ většina z nich je v soukromém vlastnictví. Titul NHL nesou známá místa jako Mount Vernon, vojenská námořní základna Pearl Harbor či ostrov Alcatraz s budovou bývalé federální věznice.

- Památky zapsané v Národním seznamu historických míst (National Register of Historic Places, dále jen NR)

Památky evidované v NR mají, na rozdíl od památek NHL, většinou význam jen státní či místní. Zařazení na seznam historických míst se děje procesem stanoveným v National Historic Preservation Act (sekce 106, § 800 – Electronic Code of Federal Regulation).⁴⁵ Do roku 2019 bylo na NR zapsáno více než 95 000 památek, dohromady 1,8 milionu individuálních distriktů, objektů, míst,⁴⁶ budov a jiných staveb; většinu z nich nevlastní ani nespřavuje NPS. Základní podmínky pro nominaci místa na NR jsou tyto:⁴⁷

- Nominován může být distrikt, objekt (například socha, parní loď apod.), budova nebo stavba (například most, maják apod.). Důraz je kladen na jejich význam a integritu.

- Místo musí být významné pro komunitu, stát nebo celý americký národ.

- Musí se jednat o místo minimálně 50 let staré.⁴⁸ Existují ovšem výjimky pro výjimečně důležité mladší památky.

Nominace obsahuje základní informace o budově či lokalitě a o jejích hodnotách (pro majetky v jiném než federálním vlastnictví může podávat žádost pouze SHPO). K vyžadovaným informacím patří např. základní rešerše, konzultace, zachycení orální historie nebo terénní průzkum. Hodnotí se také nebezpečí, které místu či památce hrozí (zničení, přemís-

■ Poznámky

⁴⁰ Archaeological Institute of America [online]. Dostupné z: <https://www.archaeological.org/>, vyhledáno 19. 8. 2021.

⁴¹ National Historic Landmarks: Frequently Asked Questions [online]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/subjects/nationalhistoriclandmarks/faqs.litm>, vyhledáno 12. 8. 2020.

⁴² Základní rozdělení Historic Designations je zpracováno podle materiálů National Trust for Historic Preservation. Viz James Gibson, *How to Save a Place: Apply for Historic Designation* [online]. Dostupné z: <https://savingplaces.org/stories/preservation-tips-tools-how-to-save-a-place-apply-for-historic-designation#.XxHiaigzblW>, vyhledáno 12. 8. 2020. – Sarah Heffern, *Historic Designations: What Do They Mean?* [online]. Dostupné z: <https://savingplaces.org/stories/preservation-tips-tools-historic-designations-mean#.XxHiaigzblW>, vyhledáno 12. 8. 2020.

⁴³ Vypracováno podle: National Historic Landmarks: Frequently Asked Questions (pozn. 41).

⁴⁴ National Historic Landmarks Program [online]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/orgs/1582/index.litm>, vyhledáno 12. 8. 2020.

⁴⁵ Part 800. PROTECTION OF HISTORIC PROPERTIES, Subpart B – The Section 106 Process [online]. Dostupné z: <https://www.law.cornell.edu/cfr/text/36/part-800/subpart-B>, vyhledáno 8. 9. 2021.

⁴⁶ National Historic Preservation Act of 1966 as amended, Title 36, Chapter I, Part 60. V angličtině je uveden výraz „Site“, jehož význam je v tomto kontextu dějiště či naleziště, respektive místo spojené s nějakou důležitou událostí, místo prehistorické činnosti nebo osídlení, místo, na kterém stojí nebo stála budova, jiná stavba nebo její ruina, a stále si udržuje archeologickou hodnotu.

⁴⁷ Podrobná kritéria upravuje National Historic Preservation Act of 1966 as amended, Title 36, Chapter I, Part 60, konkrétně část 60.4 „Criteria for Evaluation“.

⁴⁸ Pro víc informací o původu „the Fifty-Year Rule“ lze doporučit článek John H. Sprinkle, Jr., *Of Exceptional Importance: The Origins of the „Fifty-Year Rule“ in Historic Preservation*, *The Public Historian*, 2007, s. 81–103.

tění, změna užití, která ovlivní historickou hodnotu, apod.). Zpracovaná žádost je poslána na SHPO. Ta ji po předběžné kontrole předá k posouzení státní historické komisi, jež v případě kladného rozhodnutí doporučí postoupit žádost správci (Keeper) National Register, který se k ní rovněž vyjádří. V této fázi posuzování je o návrhu informován vlastník nemovitosti. Pokud je nominace úspěšná a je doporučena SHPO a správcem National Register na zapsání na seznam, je předána do rukou National Park Service. Ten zveřejní ve federálním registru, že nemovitost je zvažována pro zapsání. Po uplynutí 15denní lhůty pro připomínkování rozhodne o přijetí či odmítnutí žádosti a ve Federálním registru zveřejní informaci o zapsání. O zápisu vyrozumí navrhovatele.

Místa splňující výše uvedené podmínky jsou přidána do NR prostřednictvím některých z následujících procesů:⁴⁹

- Místa a objekty vyhlášené ministrem vnitra za Národní historickou památku jsou automaticky zapsány do NR.

- Historické oblasti, které spravuje NPS (vyhlášené Kongresem nebo prezidentem Spojených států), jsou automaticky zapsány do NR.

- Nominace památky je připravena podle schváleného State Historic Preservation Program, podána SHPO a schválena NPS.

- Nominace památky občanem nebo obecním úřadem (pokud se památka nachází ve státě bez schváleného State Historic Preservation Program), následně schválena NPS.

- Nominace majetku vlády podávají federální agentury a schvaluje NHP.

National Register i program NHL jsou ve správě NPS. Oba tyto Federal Designations jsou převážně formálním projevem uznání důležitosti dané památky. Místa či objekty nomínované na NHL nebo NR nemohou být oficiálně vyhlášeny bez souhlasu majitele. Zápisem památky v soukromém vlastnictví do NR či jejím vyhlášením za NHL majiteli na základě federálního zákona nevzniká povinnost zpřístupnit památku veřejnosti.⁵⁰ Majitel též není nijak omezený v užívání a úpravách majetku, či dokonce v rozhodnutí ho zdemolovat. NPS všem vlastníkům památek doporučuje následovat Standards for Historic Preservation Projects ministerstva vnitra, není to však povinností. NPS může mít pro majitele konkrétní doporučení, které však není povinen realizovat. NPS je zároveň ze zákona povinen monitorovat stav památky. Někdy může vlastníka kontaktovat a prodiskutovat s ním potřebu restaurování či údržby.

Nezávisle na federálních zákonech mohou plynout určitá omezení v úpravách a renovaci památek zapsaných do NR z konkrétních zákonů států nebo z vyhlášek obcí.⁵¹ Pravidla či

předpisy se mohou též týkat památek, které přijímají finanční prostředky z veřejného rozpočtu. Právě evidence památky v NR je podmínkou pro získání některých federálních, státních, místních a soukromých grantů či půjček. V některých případech se při financování dává přednost NHL před ostatními památkami zapsanými do NR.

Vláda též motivuje k obnově památek a k soukromým investicím prostřednictvím tzv. Federal Historic Preservation Tax Incentives Program, tedy programu federálních daňových stimulů zaměřených na památkovou péči. Investováním peněz do opravy historické budovy může vzniknout nárok na daňové úlevy, tzv. tax credits. Ty snižují vyměřenou výšku daně, která má být zaplacená, až do výše 20 % nákladů na obnovu budovy.⁵² Týká se to však jen opravy budov, které nejsou obývány majitelem a budou využity na podnikání či jiné účely produkující zisk.⁵³ Zároveň se musí jednat buď o stavbu zapsanou na NR, nebo o budovu v rámci historického distriktu, kterou NPS určil za certifikovanou historickou stavbu.⁵⁴ SHPO a NPS následně zajistí, aby práce probíhaly podle standardů ministerstva vnitra.

Účelem NHPA, National Register a Federal Designations není chránit památku před změnami, které na ní může vykonávat její vlastník, či před zanedbáním péče. Federální zákon by měl teoreticky zabezpečit majiteli památky ochranu před vládními aktivitami, které by ji mohly ohrozit. V souladu se Sekcí 106 zákona NHPA by federální úřady měly vzít v úvahu, jaký vliv budou mít na historické objekty projekty, které realizují, schválí nebo financují. ACHP by měl mít vždy možnost projekt připomínkovat. V ideálním případě se federální agentury mohou rozhodnout projekt zastavit nebo ho alespoň pozměnit tak, aby zabezpečily minimalizaci poškození památky. Mohou se však rozhodnout projekt realizovat přesně tak, jak byl naplánován.⁵⁵ V tomto bodě můžeme pozorovat jeden z největších rozdílů mezi památkovou péčí ve Spojených státech a v České republice. Tím rozdílem je přístup k majetkovým právům a na to navazující legislativa. Společnost ve Spojených státech vnímá vlastnické právo jako základ svobody a prosperity, proto jsou práva majitele památky na prvním místě. Vidíme, že sám může určit, zda dovolí vládě vyhlásit jeho majetek za NHL, nebo ho zapsat do National Register. Pokud vlastník vyhlášení odsouhlasí, nevyplývají pro něho z federálního zákona žádné povinnosti či omezení. Zákon však vyjadřuje důvěru, že bude vlastník k památce přistupovat s respektem. Zároveň má snahu zabezpečit, že památka nebude ohrožována vládními aktivitami. V tomto přístupu se

odráží i rozdíl mezi soukromým a veřejným sektorem. Občané a neziskové organizace se v historii projeví jako ti, kdo aktivně usilovali o ochranu památek, zatímco aktivity vládních orgánů památkovou péči přenechávaly samosprávám a nevládním organizacím. Federální zákony v USA v oblasti památkové péče jsou zaměřeny na zodpovědnost, přístup a aktivity státních orgánů, nikoliv na omezení práv občanů.

State Designations

Jedná se o památky zapsané do seznamů daných států, tedy States Registers. Ne všechny státy však podobný seznam vedou a kritéria pro zápis historického místa nebo objektu na seznam si určují jednotlivé státy. Evidence památky ve státním registru chrání památku před vládními aktivitami, které by ji mohly ohrožovat. Zároveň může mít vlastník nárok na financování ze státního rozpočtu nebo daňové výhody.⁵⁶

Local Designations

Prostředkem k jejich vytvoření je tzv. Preservation Ordinance,⁵⁷ tedy „místní předpis, zaměřený na ochranu budov a čtvrtí obce před

■ Poznámky

⁴⁹ National Historic Preservation Act of 1966 as amended, Title 36, Chapter I, Part 60.

⁵⁰ Některé grantové programy však od majitele zpřístupnění památky pro veřejnost vyžadovat mohou.

⁵¹ National Historic Landmarks: Frequently Asked Questions (pozn. 41).

⁵² Murtagh (pozn. 5), s. 63–64. Pro srovnání, podle zákona (Economy Recovery Tax Act) z roku 1981 to bylo 25 % pro certifikované historické budovy, 20 % pro budovy staré alespoň 40 let a 15 % pro budovy staré alespoň 30 let. Podle zákona (Tax Reform Act) z 1986 to bylo 20 % pro certifikované historické budovy a 10 % pro budovy postavené před rokem 1936 (zrušeno úpravou zákona z roku 2017).

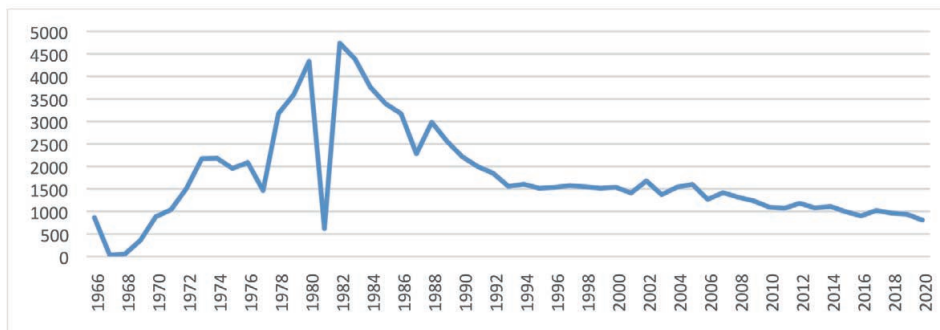
⁵³ National Park Service. Tax Incentives for Preserving Historic Properties [online]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/tps/tax-incentives.htm>, vyhledáno 12. 8. 2020.

⁵⁴ National Park Service. Eligibility Requirements [online]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/tps/tax-incentives/before-apply/eligibility-requirements.htm>, vyhledáno 12. 8. 2020.

⁵⁵ National Historic Landmarks: Frequently Asked Questions (pozn. 41).

⁵⁶ Sarah Heffern, Historic Designations: What Do They Mean? [online]. Dostupné z: <https://savingplaces.org/stories/preservation-tips-tools-historic-designations-mean#.XxHiaigzblV>, vyhledáno 12. 8. 2020.

Tab. 2. Počet památek zařazených na seznam NR v jednotlivých letech. Zdroj: National Park Service.

zničením nebo necitlivou obnovou“.⁵⁸ Vyhláška zřizuje kontrolní výbor,⁵⁹ který posuzuje žádosti o vyhlášení místa nebo objektu a žádosti o úpravy, přesun či zdemolování už vyhlášené památky.⁶⁰ Díky vyhlášce mohou být místa a objekty významné svou historickou nebo estetickou hodnotou vyhlášeny za:

- individuální kulturní památku (Individual Landmark),
- (místní) historický distrikt (Local Historic District).⁶¹

Jedná se o část města nebo soubor historických staveb, které jsou významné pro kulturní charakter města. Může to být obytná čtvrť, pobřežní oblast, hlavní ulice města a podobně.⁶² V rámci distriktu se ještě nemovitosti mohou rozdělovat na:

- „contributing“, které přispívají k historickému charakteru distriktu. Kontroly plánovaných změn na nemovitosti budou přísnější;
- „noncontributing“, které nepřispívají k historickému charakteru distriktu (může se jednat i o prázdný pozemek). Změny jsou většinou schválené, pokud jsou „kompatibilní“ s charakterem distriktu.

Ochrana plynoucí z vyhlášení za kulturní památku nebo historický distrikt se může vztahovat na celou historickou stavbu, včetně interiéru (hlavně místa, která jsou otevřená pro veřejnost). Takto to mají nastaveno například města Boston, Seattle či New York City.⁶³ Ve většině komunit je však chráněn jen exteriér stavby, případně pouze průčelí, které je vidět z veřejné cesty.⁶⁴

Výhodou obecních vyhlášek je, že jsou lépe přizpůsobeny potřebám komunity a poskytují památkám v soukromém vlastnictví nejlepší ochranu.⁶⁵ Upravují totiž povinnosti majitelů památky přísněji než federální zákony. Některá opatření z obecních vyhlášek se podobají paragrafům, které známe z českého zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.

Navzdory tomu, že vyhlášky zaměřené na ochranu kulturního dědictví (Preservation Ordinances) se mohou v rámci jednotlivých obcí lišit,⁶⁶ existují základní opatření, která jsou pro zajištění péče o památky neefektivnější.⁶⁷ Všeobecně by mělo být jasně stanoveno, jaké zásahy (oprava, rekonstrukce, restaurování a podobně) si vyžadují stanovisko kontrolní komise. Přesně by měly být též vymezeny standardy a postupy pro posuzování návrhů změn či demolice památky. Dále se nedoporučuje vyžadovat souhlas majitele k vyhlášení památky. V neposlední řadě National Trust připomíná

důležitost sankcí: „Aby mohly být vyhlášky efektivní, musí se vymáhat jejich dodržování. Trest může být v rozmezí od pokuty až po odnětí svobody.“⁶⁸ Preservation Ordinances zabezpečují nejvyšší ochranu, pokud jsou kombinovány s dalším urbanistickým plánováním a strategiemi na revitalizaci komunity.⁶⁹

IV. National Park Service

National Park Service vznikl v roce 1916 jako federální úřad ministerstva vnitra prostřednictvím zákona zvaného Organic Act. Posláním NPS bylo spravovat a pomáhat identifikovat nová celonárodní významná místa. Do správy mu tak přešlo 35 už existujících parků a památek, které před jeho vznikem spravovalo ministerstvo vnitra, War Department⁷⁰ nebo Správa lesů (Forest Service) – úřad ministerstva zemědělství.⁷¹ V roce 1933 bylo nařízením prezidenta Spojených států amerických přesunuto do správy NPS dalších 56 národních monumentů a bojišť, která byla do té doby ve správě Správy lesů a War Department.

V současnosti přímo do systému NPS patří 419 individuálních oblastí, tzv. Park Units,⁷² které se rozprostírají na téměř 34 milionech hektarů amerického území. Je nutné zdůraznit, že stále více oblastí NPS spoluvlastní a/nebo spravuje ve spolupráci s federálním, kmenovým, státním, místním a soukromým subjektem, případně v kombinaci několika z uvedených.⁷³

V rámci terminologie NPS existuje momentálně okolo 19 hlavních kategorií či titulů (anglicky Designations nebo Titles) pro místa a objekty, které do systému NPS patří. Některé z nich jsou celkem jasné a nevyžadují vysvětlení, na-

on-ordinance#.XxSm0igzblW, vyhledáno 12. 8. 2020.

⁵⁹ Používají se pro něj různé názvy: Design Review Board, Architectural Review Board, Historic District Commission, Landmark Commission, Preservation Commission.

⁶⁰ Cassie Keener, *How to Designate a Historic Place in Your Community* [online]. Dostupné z: <https://savingplaces.org/stories/preservation-tips-tools-designate-historic-place-community#.XxHibyzblV>, vyhledáno 12. 8. 2020.

⁶¹ Historic Districts můžeme přirovnat k českým památkovým rezervacím, památkovým zónám, historickým zónám a chráněnému pásmu, záleželo by to však na charakteristikách konkrétního historického distriktu.

⁶² National Trust for Historic Preservation. Local Preservation Laws [online]. Dostupné z: <https://forum.savingplaces.org/learn/fundamentals/preservation-law/local-laws>, vyhledáno 12. 8. 2020.

⁶³ Sarah Heffern, *10 Ways to Keep the „Local“ in a Local Historic District* [online]. Dostupné z: <https://savingplaces.org/stories/10-on-tuesday-10-ways-to-keep-the-local-in-a-local-historic-district#.Xx40BZ4zblU>, vyhledáno 12. 8. 2020.

⁶⁴ Local Preservation Laws.

⁶⁵ Gibson (pozn. 42).

⁶⁶ Local Preservation Laws. Důvodem rozdílů mohou být například omezení plynoucí z legislativy konkrétního státu (která je nadřazená), případně nedostatek politické podpory památkové ochrany v dané komunitě.

⁶⁷ Potter (pozn. 58).

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ Julia Rocchi, *10 Steps to Establish a Local Historic District* [online]. Dostupné z: <https://savingplaces.org/stories/10-steps-to-establish-a-local-historic-district#.XxuNBp4zblU>, vyhledáno 12. 8. 2020.

⁷⁰ Ministerstvo „války“ už neexistuje a nahradilo ho ministerstvo obrany, tedy U. S. Department of Defense.

⁷¹ *The National Parks: Index 1916–2016*, Washington, D.C. 2016, s. 8.

⁷² Vzhledem k tomu, že poslední *The National Parks: Index* byl vydán pro období 2012–2016, nejaktuálnější čísla a seznam kategorií je možné najít na stránkách National Park Service. About Us: National Park System, dostupné z: <https://www.nps.gov/aboutus/national-park-system.htm>, vyhledáno 12. 8. 2020.

⁷³ National Park System: Units Managed Through Partnerships [online]. Dostupné z: <https://www.everycrsreport.com/reports/R42125.html> 2016, vyhledáno 12. 8. 2020.

■ Poznámky

⁵⁷ Český překlad či ekvivalent výrazu Local Ordinance je obecně závazná vyhláška obce. Preservation Ordinance je tedy konkrétní vyhláška zaměřená na památkovou ochranu.

⁵⁸ Emily Potter, *10 Basic Elements of a Preservation Ordinance* [online]. Dostupné z: <https://savingplaces.org/stories/10-on-tuesday-10-basic-elements-of-a-preservation-ordinance#.XxSm0igzblW>, vyhledáno 12. 8. 2020.

příklad National Park (národní park), National River (národní řeka) nebo National Seashore (národní mořské pobřeží). Jiné, jako například National Monument (národní monument), jsou označením, které dostaly památky různého druhu od historických vojenských pevností přes aztécké ruiny až po Sochu svobody. Kategorie naznačují, co mohou návštěvníci v dané oblasti očekávat, tedy například historické budovy, nebo spíše možnost vodní rekreace. Přibližně polovina označení je jedinečná pro systém NPS, další používají i jiné federální agentury. Všechny tituly uděluje Kongres, s výjimkou National Monument, který nadále může vyhlásit i prezident Spojených států amerických. Při vyhlášení nového místa či objektu může Kongres zvolit už existující označení, nebo vytvořit nové.⁷⁴

National Park System Units

V druhém sloupci tabulky č. 3 můžeme vidět vyznačené tzv. National Park System Units nebo jen Park Units, tedy oblasti, které jsou přímou součástí systému NPS. Jedná se o 19 hlavních titulů používaných v rámci systému National Park Service, kromě oblastí vymezených na ochranu přírody a krajiny, kterým se s ohledem na zaměření textu nebudeme podrobně věnovat.⁷⁵

Přibližně polovina hlavních titulů byla udělena, aby připomínala důležité osoby či události z dějin národa a ochránila místa, která to zprostředkují.⁷⁶ Těmto historickým místům, stavbám, objektům či archeologickým nalezištím bývají z 19 hlavních kategorií NPS udělovány následující tituly:

1/ National Historic Site (dále jen NHS) – národní historické místo. Jedná se většinou o architektonicky nebo historicky významné stavby, převážně sídla významných osobností z americké historie, nebo veřejné budovy, ve kterých se odehrály důležité události. Případně též dějiště vojenských zásahů (navzdory tomu, že pro místa tohoto charakteru existují další 4 tituly).⁷⁷

NHS jsou většinou podstatně menší než například Národní parky; častokrát se jedná jen o jednu budovu. Příkladem mohou být domov amerického impresionisty J. Aldena Weira (Weir Farm NHS), domov abolitionisty Fredericka Douglassa (Frederick Douglass NHS) a domov přírodovědce Johna Muira (John Muir NHS).

2/ International Historic Site – mezinárodní historické místo. Jedná se ostrov St. Croix, který je místem prvního pokusu Francouzů o kolonizaci Ameriky v roce 1604. Vzhledem k tomu, že se jedná o první evropské osídlení Severní Ameriky, je ostrov historicky významný pro Spojené státy americké i Kanadu. Nachází se na hranicích obou zemí, proto je místo

spravováno ve spolupráci s Parks Canada.⁷⁸

3/ National Memorial – národní památník. Jedná se o objekty, stavby a místa, která slouží jako připomínka významných osobností (hlavně prezidentů) a událostí americké historie či jako připomínka válečných veteránů, obětí teroristických útoků nebo přírodních katastrof. K nejznámějším patří: Mount Rushmore v Jižní Dakotě, Pearl Harbor na Havaji, Vietnam Veterans National Memorial a Martin Luther King, Jr. Memorial, který se nachází ve Washingtonu.

4/ National Monument – národní monument. V současnosti se jedná o širokou škálu míst a objektů. Titul byl původně vytvořen za účelem ochrany jednoho objektu s celonárodním významem. Může se jednat o přírodní dědictví, tedy parky (například White Sands v Novém Mexiku), místa spojená s důležitými událostmi nebo osobnostmi (například rodný dům prezidenta George Washingtona ve Virginii) nebo archeologické nálezy (například aztécké památky v Novém Mexiku).⁷⁹ Mezi populární historické národní monumenty patří Socha svobody v New York City.

5/ National Historic Park (dále jen NHP) – národní historický park. Jedná se většinou o městské části s historicky zajímavou budovou nebo skupinou budov. Příkladem je Independence National Historic Park. V tomto případě byl park vytvořen NPS v roce 1948 za účelem zajistit vládní ochranu, tzv. Independence Hall.⁸⁰

6/ National Military Park, National Battlefield, National Battlefield Park a National Battlefield Site. V překladu se jedná o národní bojiště či národní vojenské parky a památníky nebo všeobecně o dějiště bojových operací. Mohou to být bitevní pole, tedy úseky krajiny, kde se odehrávaly válečné konflikty (hlavně americké války za nezávislost a americké občanské války), případně konkrétní armádní a civilní stavby v těchto úsecích krajiny.⁸¹ Mezi označeními jsou minimální rozdíly; National Military Park a National Battlefield Park jsou obecně rozlohou větší.

Existuje dalších 11 titulů, tzv. Other Designations, které jsou sice přímou součástí systému NPS, není je však jednoduché zařadit do některé z 19 hlavních kategorií.⁸²

Jedná se o 5 míst ve Washingtonu, D.C. Prvním je sídlo a hlavně pracoviště prezidenta – Bílý dům. V bezprostřední blízkosti se nacházejí další dvě oblasti, Constitution Gardens a National Mail and Memorial Parks. Jsou plně populárních památníků; právě tady se nachází například známý obelisk, tzv. Washington Monument, či Lincolnův památník s ikonickou sochou šestnáctého amerického prezidenta. Obklopeny jsou množstvím muzeí a důležitých vládních budov, např. budovou Nejvyššího sou-

du Spojených států amerických či Kapitolu Spojených států amerických, ve které zasedá Kongres.

Poslední dva parky jsou ukázkou přírodního dědictví Washingtonu, D.C. Na jihovýchod od Bílého domu se na břehu řeky Anacostia nachází National Capital Parks – East a severně od Bílého domu Rock Creek Park.

Další 4 parky jsou ve státě Maryland: Catoclin Mountain Park, Fort Washington Park, Greenbelt Park a Piscataway Park. Chráněny jsou pro svoje přírodní dědictví, s výjimkou Fort Washington Park, kde se nachází pevnost, postavená v roce 1809 za účelem ochrany Washingtonu, D.C. od řeky Potomac.⁸³

Poslední jsou dva parky, které se nacházejí ve státě Virginie. Prince William Forest Park je přírodním parkem a Wolf Trap National Park for the Performing Arts zase prvním parkem, který byl v rámci systému NPS vyhrazen primárně jako prostor pro scénické umění.⁸⁴ „National Park System Units patří mezi nejpřísněji chrá-

■ Poznámky

74 Laura B. Comay, *National Park System: What Do the Different Park Titles Signify?*, 2013, s. 1 [online]. Dostupné z: <https://sgp.fas.org/crs/misc/R41816.pdf>, vyhledáno 12. 8. 2020.

75 Vzhledem k zaměření textu na kulturní dědictví je zmíníme jen okrajově. Jedná se o National Preserve, National Reserve, National Recreation Area (národní rekreační oblast), National Lakeshore (národní oblast jezerních pobřeží), National Seashore (národní mořské pobřeží), National River (národní řeka), National Wild and Scenic Rivers (národní divoké a malebné řeky), National Scenic Trails (národní malebné stezky), National Parkways (národní silnice).

76 *The National Parks: Index 1916–2016* (pozn. 71).

77 Laura B. Comay, *National Park System: What Do the Different Park Titles Signify?* (pozn. 74), s. 3.

78 National Park Service. Saint Croix Island International Historic Site Maine [online]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/sacr/learn/liistoryculture/index.litm>, vyhledáno 12. 8. 2020.

79 UNESCO. Chaco Culture [online]. Dostupné z: <https://whc.unesco.org/en/list/353>, vyhledáno 12. 8. 2020.

80 UNESCO. Independence Hall [online]. Dostupné z: <https://whc.unesco.org/en/list/78>, vyhledáno 12. 8. 2020.

81 Laura B. Comay, *National Park System: What Do the Different Park Titles Signify?* (pozn. 74), s. 3.

82 Zpracováno podle National Park Service. About Us: National Park System (pozn. 72).

83 National Park Service. Fort Washington Park Maryland [online]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/fowa/index.htm>, vyhledáno 12. 8. 2020.

84 *The National Parks: Index 1916–2016* (pozn. 71), s. 10.

Tab. 3. Tituly udělované NPS a jejich zařazení v systému NPS. Zpracovali autoři článku podle: Laura B. Comay, *National Park System: What Do the Different Park Titles Signify?*, February 20, 2013, s. 6 Dostupné online: <https://sgp.fas.org/crs/misc/R41816.pdf>, vyhledáno 12. 8. 2020.

něná federální území v porovnání s těmi, která jsou spravována jinými federálními agenturami, jako například Bureau of Land Management nebo Správa lesů.⁸⁵ Všechny NPS Units všeobecně podléhají stejně přísným zákonům a nařízením, mezi některými podobnými tituly však mohou existovat rozdíly v účelu.

V National Preserves, National Recreation Areas a několika dalších parcích Kongres povoluje aktivity jako lov či ropný průzkum. V National Park jsou ale podobné aktivity zakázány.⁸⁶

National Park System Related Areas

V třetím sloupci tabulky je vyznačeno, zda je daná oblast National Park System Related Area. Jedná se o tzv. Area Designations, tedy oblasti, které „jsou významem a záměrem spojené s oblastmi, které spravuje NPS“.⁸⁷ Podobně jako místa a objekty v systému NPS uchovávají vzácné segmenty přírodního a kulturního dědictví národa.⁸⁸ Většina z nich nepatří do systému NPS. Nejčastěji jsou spravovány nevládními neziskovými organizacemi nebo vlastníkem místa, případně jinými federálními orgány správy. NPS některé z těchto oblastí nebo jejich části spravuje, případně poskytuje finanční nebo technickou asistenci jiným správcům a vlastníkům.⁸⁹ Téměř všechny Area Designations vyhláší Kongres. Některá místa z kategorie Affiliated Areas však může ministr vnitra (na základě Historic Sites Act z roku 1935) vyhlásit za National Historic Sites (mimo systém NPS). V současnosti existuje těchto šest kategorií NPS Related Areas:

1/ Authorized Areas. Do této kategorie patří místa nebo objekty, které už byly Kongresem autorizovány, tedy schváleny, od čehož je odvozen i jejich název. Po splnění určitých zákoných podmínek se stanou součástí systému NPS.⁹⁰ Příkladem Authorized Area je Dwight D. Eisenhower Memorial ve Washingtonu, D.C. – rozsáhlý památník 34. prezidenta Spojených států amerických, který navrhl Frank Gehry ve spolupráci s Tomášem Osinským.⁹¹

2/Affiliated Areas, tedy území externí spolupráce, jsou významná místa a objekty na území Spojených států a Kanady, které nevlastní vláda Spojených států ani přímo nespravuje NPS. Napomáhá jim však buď peněžními dary, nebo technickou podporou. Momentálně se jedná o 25 takovýchto území s různými tituly, převážně ale National Memorial a National Si-

Tab. 3

Název	National Park System Units	National Park System Related Areas
Affiliated Areas		×
Authorized Areas		×
Commemorative Site		×
International Historic Site	×	
National Battlefield	×	
National Battlefield Park	×	
National Battlefield Site	×	
National Heritage Area		×
National Historic Site	×	×
National Historical Park	×	
National Lakeshore	×	
National Memorial	×	×
National Military Park	×	
National Monument	×	
National Park	×	
National Parkway	×	
National Preserve	×	
National Recreation Area	×	
National Reserve	×	×
National River	×	
National Seashore	×	
National Trail	×	×
National Wild & Scenic Rivers	×	×

te. Příkladem Affiliated Area je Gloria Dei (Old Swedes' Church) National Historic Site v Pensylvánii, jeden z nejstarších kostelů ve státě a na území Spojených států vůbec. Kostel začali stavět švédští kolonisté v roce 1698, vysvěcen byl o dva roky později. Za National Historic Site byl vyhlášen roku 1942 a dosud je místem pravidelných bohoslužeb.⁹²

3/Commemorative Sites, tedy památná místa, jsou aktuálně tři: Charleston National Commemorative Site v Arkansasu, Kennedy-King National Commemorative Site v Indianě a Quindaro Townsite v Kansasu.⁹³

4/The National Wild & Scenic Rivers System.⁹⁴ Řeky jsou v tomto systému rozděleny podle míry a rozsahu lidských zásahů v rámci řeky, břehu a okolí. Wild Rivers, tedy divoké řeky, jsou téměř nedotčené člověkem a obecně jen velmi těžko přístupné. Scenic Rivers, tedy řeky poskytující malebné výhledy, mají břeh relativně nedotčený člověkem, avšak na některých místech jsou zpřístupněné vybudovanou cestou. Recreational Rivers, tedy řeky přímo určené na rekreaci, jsou lehko dostupné a značně upravené člověkem. V minulosti mohly být odkloněny nebo na nich byly postaveny přehrad. Některé National Rivers, National Wild Rivers a National Scenic Rivers patří do výše zmíněných hlavních kategorií a spravuje je NPS.

5/National Trail System, tedy systém národních stezek, tvoří National Scenic Trails a National Recreation Trails,⁹⁵ ustanovené pro svoje

■ Poznámky

⁸⁵ Laura B. Comay, *National Park System: What Do the Different Park Titles Signify?* (pozn. 74), s. 7.

⁸⁶ Ibidem, s. 2.

⁸⁷ *The National Parks: Index 1916–2016* (pozn. 71), s. I. Area Designations můžeme přeložit jako označená území či oblasti.

⁸⁸ National Park Service. About Us: National Park System (pozn. 72).

⁸⁹ Ibidem.

⁹⁰ *The National Parks: Index 1916–2016* (pozn. 71), s. 116.

⁹¹ Dwight D. Eisenhower Memorial [online]. Dostupné z: <https://eisenhowermemorial.gov/design>, vyhledáno 12. 8. 2020.

⁹² National Park Service. Gloria Dei (Old Swedes' Church) National Historic Site [online]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/articles/gloriadei.htm>, vyhledáno 12. 8. 2020.

⁹³ National Park Service. About Us: National Park System (pozn. 72).

⁹⁴ *The National Parks: Index 1916–2016* (pozn. 71), s. 133.

⁹⁵ V překladu národní malebné stezky a národní rekreační stezky.

přírodní krásy a zaměřené primárně na pěší turistiku, cyklistiku a vodní rekreaci.⁹⁶ Pro tento text jsou podstatné National Historic Trails (dále jen NHT), tedy národní historické stezky, které podle NPS „sledují cesty z minulosti, které byly podnikány za účelem výzkumu, migrace, obchodu, bojů a vojenských operací“.⁹⁷ Jejich účelem je zachovat, připomínat a interpretovat důležité příběhy z minulosti Spojených států amerických. Stezky často procházejí územím několika států a odlišnými terény a v trase jedné národní historické stezky se mohou nacházet stovky souvisejících pamětihodností. NHT připomínají mnohé zlomové události z historie Spojených států, jako například:⁹⁸

- osídlování a objevování amerického kontinentu (Captain John Smith Chesapeake NHT, Lewis and Clark NHT, Oregon NHT);

- územní konflikty, kulturní a obchodní interakce mezi Španěly, Francouzi, Američany a domorodým obyvatelstvem (El Camino Real de los Tejas NHT, El Camino Real de Tierra Adentro NHT, Old Spanish NHT);

- konflikty a bitvy mezi americkými kolonisty a indiánskými kmeny (Nez Perce / Nee-Me-Poo NHT, Trail of Tears NHT);

- válku za nezávislost (Overmountain Victory National Historic Trail, Washington-Rochambeau Revolutionary Route NHT);

- masovou migraci do současné Kalifornie přibližně od poloviny 19. století (California NHT, Pony Express NHT);

- zlatou horečku počátku 20. století na Aljašce (Iditarod National Historic Trail);

- tajné osvobozování otroků (Harriet Tubman Underground Railroad NHT);

- boj proti segregaci a diskriminaci afroamerických občanů (Selma to Montgomery NHT).

6/ National Heritage Areas (dále jen NHA),⁹⁹ v překladu národní památková území, jsou „místa, kde se mísí přírodní, kulturní a historické prvky tak, že vytvářejí ucelený, celonárodně významný úsek krajiny“.¹⁰⁰ NHA fungují jako spolupráce podniků, nevládních neziskových organizací, občanů a orgánů státní správy. Cílem tohoto partnerství je aktivní zapojení občanů do zlepšování kvality života v dané komunitě prostřednictvím ochrany, uchování a propagace kulturního a přírodního dědictví regionu.¹⁰¹ Výsledkem by mělo být rovněž dlouhodobě udržitelné zlepšení ekonomické situace v regionu v důsledku vytvoření nových pracovních míst a podpory kulturního turismu.

Projekty NHA napomáhají koordinovat místní nevládní neziskové organizace nebo veřejné výbory. NPS poskytuje pomoc při plánování, technickou asistenci a přerozděluje jednotlivým

subjektům federální finanční prostředky.¹⁰² Podle zákona má většina zapojených subjektů nárok na 1 milion USD ročně; ve skutečnosti se však suma vyčleněná z rozpočtu na jeden subjekt pohybuje od 150 000 do 750 000 USD ročně.¹⁰³ Od roku 1984, kdy iniciativa začala, bylo za NHA vyhlášeno 55 lokalit, od zemědělských oblastí přes bojiště až po industriální města.¹⁰⁴ Jedná se většinou o rozsáhlá území. Příkladem industriálního města je Baltimore NHA, kde se kromě jiného nacházejí mnohé historické čtvrtě, muzea, parky nebo třeba nejstarší přístav ve Spojených státech, Inner Harbor.¹⁰⁵ Příkladem z rustikálního prostředí je Cane River NHA v Louisianě, „známá pro své plantáže, charakteristickou kreolskou architekturu a multikulturní dědictví“.¹⁰⁶ Mísí se tu africká, španělská, francouzská, indiánská a kreolská kultura.

V. Závěr

Počátky památkové péče v USA jsou spojeny s aktivitami jednotlivců a organizací neziskového sektoru, zaměřenými na ochranu významných míst americké historie. Později k těmto aktivitám přibýlo i hledisko edukativní a estetické. Ve 20. století se památková péče začala profesionalizovat, občanská iniciativa vyústila v roce 1949 k vytvoření celonárodní památkové organizace National Trust a v roce 1966 k vytvoření zastřešující legislativy zákona s názvem National Historic Preservation Act. Federální zákony, upravované od počátku 20. století, chrání historické budovy před negativním vlivem federálních projektů, motivují soukromé vlastníky k obnově historických budov a podporují zapojení neziskového sektoru. Na místní úrovni kontrolní výbory a místní vyhlášky chrání historický charakter celých městských čtvrtí.

Přímé zapojení centrální vlády je ve Spojených státech amerických oproti jiným západním zemím poměrně slabé. Také z toho důvodu vláda nevnímá třetí sektor jako soupeře, ale jako důležitého partnera, který řeší řadu problémů samostatně a aktivně. Tento přístup se odráží v daňových zákonech, které se snaží neziskovým organizacím napomoci snížením daňové zátěže. Neziskové organizace v památkové péči většinou nejsou závislé na vládních dotacích. Často využívají členské programy, sponzorství, oslovují významné dárce. U objektů přístupných veřejnosti je běžným zvykem, že se platí vstupné, jsou poskytovány potřebné služby zákazníkům, pohostinství, doplňkový prodej, je možné dohodnout pronájem na soukromé účely, uspořádat společenskou akci atd. Řada objektů je již od okamžiku své zachrany ve správě neziskových organizací, a to

i déle než sto let, přičemž hospodářská soběstačnost památkových objektů je spíše pravidlem než výjimkou.

Mgr. Lucia HEISEROVÁ
FF MU, Ústav hudební vědy
438243@mail.muni.cz

doc. Ing. František SVOBODA, Ph.D.
FF MU, Ústav hudební vědy
fsvoboda@mail.muni.cz

■ Poznámky

96 National Park Service. America's National Trails System [online]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/subjects/nationaltrailssystem/index.htm>, vyhledáno 12. 8. 2020.

97 National Park Service. National Historic Trails [online]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/subjects/nationaltrailssystem/national-historic-trails.htm>, vyhledáno 12. 8. 2020.

98 *The National Parks: Index 1916–2016* (pozn. 71), s. 142–147.

99 National Heritage Area je označením této kategorie NPS Related Areas, zároveň je však titulem, kterým jsou označena skoro všechna místa v rámci kategorie.

100 National Park Service. What is a National Heritage Area? [online]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/articles/wliat-is-a-national-heritage-area.htm>, vyhledáno 12. 8. 2020.

101 *The National Parks: Index 1916–2016* (pozn. 71), s. 124.

102 Ibidem.

103 Ibidem.

104 Ibidem.

105 Ibidem, s. 125.

106 Ibidem, s. 126.